

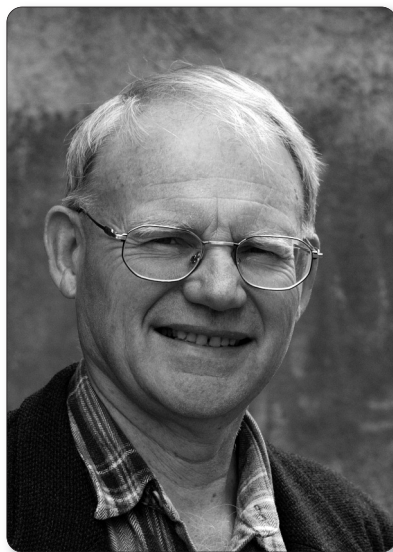
Arild Romarheim

– prest og religionsviter

Misjonsvitenskap og religionsvitenskap i akademisk naboskap

Førsteamanuensis i religionsvitenskap ved Menighetsfakultetet (MF), Arild Romarheim, fylte 65 år 8. mai i år. I 1974, det samme år som Romarheim ble ansatt i den første hele stillingen som lærer i religionsvitenskap ved MF, skrev Åge Holter, som nylig var blitt ansatt som professor i misjonsvitenskap og religionsvitenskap, en viktig artikkel med tittelen "Misjonsvitenskap og religionsvitenskap i akademisk naboskap".¹ Her gjør han gjeldende at det finnes et nært forhold mellom misjonsvitenskap og religionsvitenskap. Han

bestrider at naboskapet mellom dem gjør studiet av religionsvitenskap mindre vitenskapelig og objektivt enn det bør være for å gjelde som et fag på universitetsplan. Han tilskriver reli-

gionsvitenskapen en "relativ objektivitet" der idealet er å forstå fremmede religioner i deres egenart. Religionsforskeren må for en tid suspendere, men ikke fornekte, sine egne verdidommer for å kunne leve og føle seg inn i andres religion. Religionsvitenskapen vil belære misjonsvitenskapen om de empiriske religioner, mens misjonsvitenskapen som en teologisk disiplin feller verdidommer ut fra Guds ord. For den kristne religionsforsker vil det dreie seg om en dobbel lojalitet, både mot vitenskap og mot kristen tro, hevder Åge Holter.

Som en følge av denne måte å tenke på har da også misjonsvitenskap og religionsvitenskap inntil for nokså kort tid siden utgjort en egen seksjon på MF (MV/RV-seksjonen). Det var derfor også naturlig å markere Romarheims 65-årsdag (riktignok *post festum*) med et eget temanummer av *Norsk tidsskrift for misjonsvitenskap*. I dette nummeret finnes en rekke meget leseverdige artikler fra teologisk og religionsvitenskapelig hold som gir et bilde av ulike sider ved religionsvitenskapens stilling i dag og ikke minst dens relasjon til teologi og kirke. Mange av forfatterne har også et nært forhold til Arild Romarheim og ønsker gjennom sine bidrag å hylle ham for 40 års forskning, undervisning og formidling innen både religionsvitenskap og religionsteologi.

Romarheims liv og tjeneste

I anledning temanummeret har undertegnede, som siden 1978 har vært en nær kollega og venn av Romarheim, gjort er kort intervju med jubilanten der han får slippe til med egne synspunkter på sitt liv og sin tjeneste. Men før det presenterer vi en liten oversikt over Romarheims liv.

Arild Romarheim ble født i Aurland i Sogn 8. mai 1946 og vokste opp i Porsgrunn i nedre Telemark. Han har siden i nesten 40 år bodd i Fetsund i Akershus. Han avla teologisk embetseksamen ved Menighetsfakultetet i 1970 og praktisk-teologisk eksamen i 1971. Han ble ordinert til prest i 1972. I et par år var han ansatt som studiesekretær i det som den gang het Muhammedanermisjonen, før han i 1974 ble ansatt som vitenskapelig assistent i religionsvitenskap ved MF. Han ble amanuensis ved MF i 1975 og førsteamanuensis i 1989.

Når det gjelder Romarheims faglige produksjon, viser vi til

bibliografien i dette temanummeret. Det bør likevel nevnes her at ikke minst boken *Moderne religiøsitet* fra 1977 var et pionerarbeid som innledet en betydelig forskerkarriere innenfor et forholdsvis nytt felt for religionsvitenskapen, et felt som også Egede Instituttet siden hadde som satsningsområde i flere år. På 1990-tallet kom vesentlige bidrag i bøkene *Mellom kvanter og guruer. En bok om New Age* (1990), *Margit Sandemo og den mystiske Lucifer* (1993) og *Kristus i Vannmannens tegn* (1994). Den siste kom også i engelsk og svensk utgave.

I sin undervisning har Romarheim gjennom sin uformelle og personlige stil maktet å kommunisere med studentene på en unik måte og ført mange av dem inn i religiøsitetens fascinerende verden. Gjennom korte og pregnante karakteristikker og formuleringer har han gjort et ofte vanskelig stoff lettere forståelig og tilgjengelig.

Til bildet hører det også med at Romarheim gjennom hele sitt yrkesaktive liv regelmessig har gjort tjeneste som vikarprest, de siste 12 år i samme menighet på Helgeland. Der har han fått utfolde seg som predikant, sjelesørger, organist og solosanger. Ikke minst gjennom sin kontakt med lokalmenigheten, både i Nordland og på Fetsund, og med folk flest har Romarheim fått benytte sine uvanlige kontakts- og tillitsskapende evner. Romarheim er folkelig i god forstand. Han kunne gjerne ha fortjent Vårt Lands Petter Dass-pris for sin innsats!

En annen side ved Romarheim er hans nærhet og kjærlighet til naturen. Han bor nær naturen og sammen med sin kone Anne Kari har de på en del av et gammelt småbruk skapt en liten oase i skogbrynet på Fetsund hvor familie og venner alltid er velkommen. Fisketurer på Glomma på Romerike og havet på Helgelandskysten – oftest i robåt – hører også med til Romarheims livsstil.

Kristen religionsforsker

– *Hvordan er det å være en religionsforsker med en klar kristen overbevisning?*

– Det er ingen motsetning mellom et bankende hjerte for evangeliet og troskap mot akademiske idealer. Jeg har av og til møtt en viss mistenksomhet utenfra – mot MF og dets vitenskapelighet. Og når det gjelder studiet av andre religioner, har

mistenksomheten vært ekstra stor. Hvordan kan man forske og undervise på et kristent fakultet om andre religioner som er konkurrenter til kristendommen på livssynsmarkedet? En viktig oppgave for meg har vært å vise at det er mulig for en kristen å beskrive andre religioner på en sakssvarende måte.

Det første og viktigste metodiske prinsippet er empati. Det er viktig å anlegge et helhetsperspektiv, å se religiøsitet som en del av den psyko-sosiale virkelighet, men det viktigste i møtet med mennesker av annen tro er empati. Denne empatien er ofte en mangelvare i den akademiske distansen til forskningsobjektet. Religionsforskeren må selv kjenne appellen som ligger i menneskets dype eksistensielle lengsel. Når en selv har en hengivenhet til Kristus som gir livet mening og retning, kan en ane hva det vil si å ha et annet slikt senter i sitt liv, om det er Buddha, Krishna eller Allah.

– *Har du et faglig motto?*

– Jeg er inspirert av Henrik Wergelands utsagn i *Jøden* (diktet De tre): ”I enhver religion finnes det et mildt og kjærlig hjerte”. Dette er et godt utgangspunkt for religionsforskningen. Selvsagt finnes også det motsatte i enhver religion, også i kristendommen: Vold, krig, rettroende kynisme og hardhet. Den harde side er ofte lett å se. Men Wergelands postulat er viktig. Vi må se etter ”det milde og kjærlige hjerte” når vi møter mennesker i andre religioner ansikt til ansikt. Jeg er litt stolt når jeg rundt i bygd og by etter en undervisningstime eller et foredrag blir tatt for å tilhøre den religion jeg har undervist om. Jeg ønsker å kombinere min egen hengivenhet til Kristus med en restløs interesse for å leve meg inn i og gripe andres hengivenhet til det de tror på. Rent metodisk må jeg i selve forskningsarbeidet legge til side min egen tro for å forstå andres, og passe på at sympatier og antipatier ikke får utslag i forskningsaktiviteten. Det er en faktisk bedre i stand til å gjøre når en er klar over eget ståsted. Innbilt nøytralitet ødelegger forskningen. Ureflekterte sekulære grunnholdninger leder lett til et reduksjonistisk syn der religion reduseres til uttrykk for sosiale og psykologiske behov. Det er en fordel å ha en tro hvis en bare kan suspendere den i forskningen. Den må ikke få bestemme ubevisst hva en ser etter i forskningsarbeidet. I neste omgang kan en etablere en kristen religionsteologi der en også vurde-

rer andre religioner. Men det er da en teologisk disiplin, ikke religionsvitenskap.

Presten Romarheim

– Du har arbeidet i mange år som prest samtidig som du har vært religionsforsker. Hva ønsker du å være og gjøre som prest?

– Som prest ønsker jeg å være en hengiven Kristi tjener og restløst formidle evangeliet til befrielse for mennesker i dette liv og til trygghet med tanke på det neste. Det er deilig en måned i året i Helgelands luft å få lov til å være 100 % ambasadør for evangeliet uten stadig å måtte ta akademiske forbehold. I forskningen, i det akademiske liv, er resultatene alltid usikre. Det er forskningens vesen. Som prest er det godt å ha som premiss at Kristus er veien, sannheten og livet. Det er kirkenes syn og det er min personlige overbevisning. Jeg er den samme person som forsker og prest, jeg er meg selv hele tiden, men jeg gjør forskjellige ting. Vel tilbake på forskerkrakken og i auditoriet kan jeg dra nytte av mine erfaringer. Som prest møter en – over tid – et representativt utvalg av befolkningen og får dele deres tanker ved viktige faser i livet. Noen burde lage en større undersøkelse av ”den norske folkesjel” basert på systematiske intervjuer med prester i livslang tjeneste. Her er det enormt mye å hente.

Religionens betydning

– Hvorfor er det vitenskapelige studiet av religion så viktig?

– Religion betyr mye for mennesker. All menneskelig kultur har et religiøst utgangspunkt. Den er en kraft i samfunnet som har preget de fleste kulturelle uttrykk: fortellerkunst, myter, drama, musikk og bildende kunst. All kunst er opprinnelig religiøs kunst. Religion er grunnlaget for vår egen kulturelle selvforståelse. Sekularismen er en moderne vestlig oppfinnelse. En må ikke gjøre den etnosentriske feilvurdering å anse Europa som en målestokk for resten av verden. I 1999 måtte den kjente religionssosiologen Peter Berger erkjenne at den generelle sekulariseringstesen var feilslått, og lanserte i stedet begrepet ”desekularisering”. Nye innsikter har vist at vi ikke kan forvente en nedgang i religiøsitet, fordi religiøsiteten synes å ligge latent i mennesket. Menneskets naturlige tankemønster inklu-

derer hinsidige vesener. Derfor er troen på ånder uutryddelig. Den utgjør en grunnleggende virkelighetsforståelse i alle kulturer, fra de minste stammesamfunn til de store verdensreligioner – faktisk helt uten unntak.

Religionslærer på Menighetsfakultetet

– Hvordan opplever du å være religionslærer på MF?

– Jeg ønsker å ha begge rollene i mitt møte med studentene. Dette semester møter jeg muslimer, jøder, teosofar, buddhister og ateister blant studentene. Jeg ønsker at undervisningen skal bli forstått og bli tatt på alvor, og at også studenter som ikke er kristne, skal føle seg trygge i auditoriet og gjenkjenne sin religion i det som blir sagt. Kan jeg få nevne et eksempel fra i høst. I en time gjennomgikk jeg den berømte sure 112 i Koranen om Guds enhet. En muslimsk kvinnelig student rakte deretter opp hånden og spurte om hun kunne få resitere denne suren. Hun gjorde dette så vakkert og melodisk, med alle sløyfer på arabisk, at jeg måtte be henne gjøre det en gang til.

At jeg er ordinert prest vet studentene. Det er noe jeg nevner når det blir naturlig. Et semester hadde jeg også formelt en deltidsstilling som studentprest – hovedsakelig med sjelesorg. Jeg har fortsatt enkelte samtaler med studenter om åndelige spørsmål. Men jeg må vite hvilken rolle jeg har, om jeg er religionslærer eller prest. Her må studenten selv få sette dagsorden.

– Er det noen av dine lærere på MF som har betydd spesielt mye for deg?

– Da vil jeg nevne professor i religionsfilosofi John Nome, en teologisk lærer som har blitt undervurdert i ettertid. Han lærte meg å ha en kritisk forskerholdning, og hjalp meg til å avsløre egne og andres irrasjonelle premisser i forskningen. Hans "aksiomkritikk" hjalp meg til å stille spørsmålstegn ved mye av det som ofte ble tatt for gitt.

– Men hvorfor er religionsvitenskap viktig for prester og misjonærer?

– For å si det enkelt: Et viktig metodisk prinsipp er hentet fra De ti bud: "Du skal ikke si falsk vitnesbyrd om din neste". Det er vår medmenneskelige plikt å ta andres religion på alvor, å bry seg om det som er viktigst for dem. Samtidig er det nød-

vendig å rydde vekk vrangforestillinger hos seg selv og andre. Vi må øve oss i å lytte oss fram til det "milde og kjærlige hjerte". Studiet av religionsvitenskap kan derfor begrunnes både medmenneskelig og kristent.

Hvis en skal drive religionsteologi må en kjenne de religionene en skal ta stilling til.

Fra et missiologisk eller praktisk-teologisk synspunkt må en vite hvordan en kan kommunisere det kristne budskap til mennesker med annen religion, og også forstå deres kommunikasjon overfor oss. Vi bør i møtet med mennesker med annen religion både ha en dialogisk og en kerygmatiske tilnærming. Kunnskap om religion hjelper oss når vi skal forkynne evangeliet i en annen kultur. Dette betyr ikke at religionsstudiet bare er "instrumentelt", et middel for å oppnå noe annet. Det ville være feilslått. Vi må ha en ekte empati, og samtidig en ekte interesse av å dele det beste vi selv har fått. Begge deler må gjøres helt ut – vi må ikke slå av på det ene for å oppnå det andre. Vi skal gi akt på det verdifulle og gode i alle religioner og samtidig ha som det dypeste ønske å formidle det unike i Kristi kjærlighetsbudskap. Denne kombinasjonen av respekt for mennesker i andre religioner og overbevisningen om sannheten i Kristus er det ikke lett å formidle i vår tid. Det blir ofte sett på som diskriminerende å si at Jesus er enestående, og at andre veier ikke er en like klar åpenbaring som den vi har i Kristus. Det er en utfordring å kombinere helt og fullt empatien med andre religioner og hengivenheten til Kristus.

Jeg har etter evne forsøkt å virkeliggjøre og balansere de to bokstavene som ligger i MFs navn: både å tjene den kristne menighet og det akademiske studiet ved et vitenskapelig fakultet.

Tormod Engelsen

¹ Holter, Åge: "Misjonsvitenskap og religionsvitenskap i akademisk nabo-skap", Tidsskrift for teologi og kirke, 4/1974, s. 269-277